

ΠΗΓΕΣ

Με βάση τις παρακάτω πηγές και σε συνδυασμό με τις ιστορικές σας γνώσεις απαντήστε στα εξής ερωτήματα:

(α) Ποιοι παράγοντες επηρέασαν την πορεία αύξησης του πληθυσμού της Ελλάδας κατά τον 19^ο αι.;

(β) Να παρουσιάσετε τα χαρακτηριστικά των μετακινήσεων των πληθυσμών μέσα και έξω από την Ελλάδα τον 19^ο αι. και να τις ερμηνεύσετε.

Η Ελλάδα του 19^{ου} αι., όπως όλες οι χώρες στον κόσμο, γνώρισε και αυτή δημογραφική έκρηξη. Από τη δεκαετία 1840-1850 υπάρχει ένα ποιοτικό άλμα στο ποσοστό της φυσικής πληθυσμιακής αύξησης: οι υγειονομικές επιπτώσεις της βιομηχανικής επανάστασης εκτόπισαν οριστικά το «φυσιολογικό» ποσοστό θνησιμότητας. Έτσι, λοιπόν, γύρω στα μέσα του 19^{ου} αι. υπάρχει μια αισθητή πτώση του ποσοστού θνησιμότητας, που στις αρχές του ίδιου αιώνα (1800) θα έπρεπε να φτάνει στο 20% και το 1900 στο 17%. Συγχρόνως, φαίνεται πως εξαφανίζονται οι επιδημίες.

Κ. Τσουκαλά, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή – ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 – 1922)*, 2006, σελ. 97-98.

Είναι αλήθεια πως ο σχηματισμός των ελληνικών πόλεων (που στην ουσία ήταν ανύπαρκτες την εποχή που δημιουργήθηκε το ελεύθερο βασίλειο), προκύπτει βασικά από τη συρροή εργατών στα αστικά κέντρα. Όμως, σε ολόκληρο τον 19^ο αι. είναι εντελώς αδύνατο να δώσουμε ακριβείς αριθμούς.

Το τμήμα εκείνο του αστικού πληθυσμού που αυξήθηκε λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης δε θα πρέπει συνεπώς να ξεπερνάει το πολύ τις 100.000 κατοίκους. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το μεταναστευτικό ρεύμα προς το εξωτερικό ήταν αριθμητικά ισχυρότερο από το ρεύμα αστικοποίησης. Με άλλα λόγια περισσότεροι κάτοικοι της ελληνικής επαρχίας οδηγούνται προς το εξωτερικό, παρά προς τις πόλεις. Επιπλέον, παρατηρούμε και ένα ρεύμα παλιννόστησης από τις ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού κατευθείαν προς την Αθήνα.

Κ. Τσουκαλά, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή – ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 – 1922)*, 2006, σελ. 107.

ενδεικτική απάντηση με συνδυασμό βιβλίου – πηγής

(α) παράγοντες - αίτια αύξησης του πληθυσμού

Εισαγωγή:

Πηγή: δημογραφική έκρηξη 19^ο αι.

Βιβλίο: 15 κάτοικοι ανά τ. χλμ. το 1828, 43 κάτοικοι το 1911 (σελ. 11) → αύξηση πληθυσμού με γρήγορους ρυθμούς (σελ. 13)

Κύρια απάντηση:

Βιβλίο: αύξηση συνόρων (1864: Επτάνησα, 1881: Θεσσαλία) (σελ. 11)

Πηγή: οι υγειονομικές επιπτώσεις της βιομηχανικής επανάστασης → πτώση της θνησιμότητας (το 20% μειώνεται στο 17%) και εξαφάνιση επιδημιών.

(β) χαρακτηριστικά μετακινήσεων πληθυσμού και ερμηνεία τους

Εισαγωγή:

Πηγή: Ουσιαστικά, όταν ιδρύθηκε το ελληνικό κράτος, οι πόλεις ήταν ανύπαρκτες

Βιβλίο: «Οι πόλεις μεγάλωναν μεγάλα χωριά» (σελ. 14)

Κύρια απάντηση για την εσωτερική μετακίνηση:

Βιβλίο: «Η μετακίνηση ανθρώπων πολλές ευκαιρίες» (σελ. 14-15)

Πηγή: συρροή εργατών στα αστικά κέντρα (δεν θα πρέπει να ξεπερνάνε τις 100.000)

Κύρια απάντηση για την εξωτερική μετακίνηση:

Πηγή: Το μεταναστευτικό ρεύμα προς το εξωτερικό ήταν αριθμητικά ισχυρότερο από το ρεύμα αστικοποίησης. Με άλλα λόγια, περισσότεροι κάτοικοι της ελληνικής επαρχίας οδηγούνται προς το εξωτερικό, παρά προς τις πόλεις.

Βιβλίο: «Οι μεταναστεύσεις του αγροτικού πληθυσμού προς τα λιμάνια της Α. Μεσογείου πέρα από τον Ατλαντικό» (σελ. 15).

Πηγή: Επιπλέον, παρατηρούμε και ένα ρεύμα παλιννόστησης από τις ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού (= από τις ελληνικές παροικίες ή από την ελληνική διασπορά) κατευθείαν προς την Αθήνα.